

İBRANİCENİN YENİDEN DOĞUŞU

Bedrettin Aytaç

Özet

Bu yazıda, İbranice'nin, yaklaşık 2000 yıl gibi uzun bir aradan sonra modern bir konuşma ve yazı dili olarak kullanılmaya başlanması ve İsrail Devleti'nin dili olması süreci ele alınmaktadır.

***Anahtar sözcükler:** İbranice, İsrail, Eliezer Ben-Yehuda, Siyonizm*

THE REBIRTH OF HEBREW

Abstract

This paper focuses on how Hebrew turned into a modern spoken and written language and the language of the State of Israel after it ceased to be spoken for nearly 2000 years.

***Key words:** Hebrew, Israel, Eliezer Ben-Yehuda, Zionism.*

Yahudi halkının, anavatanı olan Kenan diyarından, dünyanın dört bir yanına dağılması ve varlığını diasporada sürdürmesi nedeniyle yaklaşık 2000 yıldır, büyük ölçüde liturji ve edebiyat dili olarak kullanılan İbranice, 19.yüzyılın üçüncü çeyreğinde Avrupa’da ivme kazanan ve 20.yüzyılın başlarından itibaren İsrail Ülkesi’nde yoğunlaşan çabalarla, hayatın her alanında kullanılan modern bir yazı ve konuşma diline dönüştürülmesi bu yazının konusunu oluşturmaktadır.

Bir dilin bu kadar uzun bir aradan sonra, modern bir dil olarak kullanılmaya başlanması, İbraniceye özgü bir durumdur. İbranice, bu şekilde yeniden doğuşu, Orta ve Doğu Avrupa Yahudileri tarafından gerçekleştirilmiş bir süreçtir ve buna yol açan olaylar da, Avrupa tarihinin bir parçasını oluşturmaktadır. 18. yy. ortalarında Avrupa’da başlayan “*Haskala*” (Yahudi Aydınlanması) akımı, İbranice dinî amaçlar dışında da kullanılması için ilk adım olmuştur. Bu dönemde, Avrupa’daki Yahudi aydınları, seküler eğitim sürecine katılmak suretiyle, Yahudi kimliğini koruyarak Avrupa aydınlanmasından pay almayı, *getto* sınırlarından kurtulmayı, içinde yaşadıkları toplumlarda daha yüksek roller üstlenmeyi hedeflemişlerdir. *Haskala* kavramının ifade ettiği anlam, ağırlıklı olarak eğitim, özellikle de Yahudi halkının, yaşadığı Avrupa ülkesinin resmi dilinde, tabii bilimler alanında eğitim görmesi ve bunlarla aynı derecede önemli olmak üzere, geleneklerde ve davranış tarzlarında batılılaşma olmuştur. Almanya, Avusturya, Hollanda, Güney Batı Rusya’da yeşeren *Haskala* akımı içinde yer alan Yahudi yazarları, hem kendi toplumlarının dilinde, hem de İbranice olarak tabii bilimler, sosyal bilimler ve edebiyat alanında eserler vermişlerdir. Moses Mendelssohn(1729-1786), Moses Hayim Luzzato(1707-1747), Naftali Herz Wessely (1725-1805), bu dönemin yazarları arasındadır. 1781’de Almanya’da Naftali Herz Wessely, Avusturya Yahudileri için, İbranice olarak, modernize edilmiş bir eğitim programı hazırlamış, bu program, İtalya’daki Yahudi cemaatleri tarafından da benimsenmiştir. Joseph Perl (1774-1839), Galiçya’da, 1812’de İbranice yazdığı yazılarla, Galiçyalı Yahudileri üretici çalışmaya teşvik etmiştir (Halkin, 1970: 19,37). Bu dönemde İbranice yazarlar daha çok orta ve alt gelir gruplarından çıkmış ve İbranice edebiyat da bir halk edebiyatı olma özelliği taşımıştır. *Haskala* düşüncesinin oluşumunda, 18. yüzyıl Avrupa edebiyatında hakim olan insan merkezli, akli yücelten hümanist düşüncenin büyük etkisi olmuştur. *Haskala* yazarları, Yahudilerin değişim isteksizliğinden kurtulması ve dünyadaki diğer gelişmiş toplumların yaşadığı bu süreci paylaşması gerektiği inancını taşımışlar ve bu hususta bir iyimserlik içinde olmuşlardır. Bu iyimserlik, özellikle İngiliz ve Fransız edebiyatlarında yansıdığı

şekliyle dönemin ilerlemeci görüşlerinden etkilenmişti. Yuda Leib Gordon(1830-1892)'un Rus Yahudileri için 1863'de yazdığı ve 1866'da yayınlanan şiirindeki şu satırları bu düşünceyi özetlemektedir:

“*Uyan, halkım! Daha ne kadar uyuyacaksın?*

Gece bitti, güneş ışıltıyor.

Uyan, gözlerini yukarı kaldır ve bak,

Zamanın ve yerin farkında ol (Halkin,1970:40).

Bu sırada, Doğu Avrupa Yahudilerinin büyük kısmı İbraniceyi ancak din dili olarak kullanıyor, kendi aralarında konuşma dili olarak, yapısı itibarıyla büyük ölçüde Orta Çağ Almancası ve İbranicenin karışımı olan, İbrani alfabesiyle yazılan ve bir Cermen dili sayılan *Yiddiş*'ten, buldukları ülkedeki Yahudi olmayanlar ile iletişimde ise, o ülkenin dilinden yararlanıyorlardı (Shaked,1996:9). Haskala yazarları, eserlerinde Tevrat İbranicesini kullanmayı tercih etmişlerdir. Bunda, Tevrat İbranicesinin, Yahudi halkının, kendi ülkesinde yaşadığı dönemin dili ve İbranicenin ilk ve en saf şekli olarak kabul edilmesi etkili olmuştur. Bu dönem yazarları, kaynağını Tevrat dilinden alan, *meliza* olarak bilinen bir üslup geliştirmişlerdir (Patterson,1981:17). Haskala döneminde yazılan eserler arasında Litvanyalı yazar Abraham Mapu'nun (1808-1867) *Ahavat Siyon* (Siyon Aşkı) adlı 1853'de yayınlanan eseri, ilk İbranice roman olma özelliğini taşımaktadır. Mapu'nun diğer romanı *Aşmat Şomron* (Samaria'nın Suçu) başlıklıdır. Bu iki tarihi roman da, eski İsrail'de İşaiya döneminde geçmektedir. Bu arada, düzenli olarak haftalık çıkan ilk İbranice dergi, *Ha Maggid*, 1856'da Rusya'da yayınlanmaya başlamıştır (Saenz-Badillos,1996: 267). Haskala edebiyatı, Tevrat dönemi temalarını işleyerek özgür ve eksiksiz bir ulusal yaşama teşvik etmek yoluyla aslında bir bakıma Siyonizme bir temel taşı oluşturmakla kalmamış, aynı zamanda Tevrat İbranicesinin günlük dil olarak kullanılabilmesi amacıyla canlandırılması için de temel hazırlamıştır. Haskala yazarlarının (*Maskiller*) özelliklerinden biri de, Yiddiş'e karşı çıkışları ve toplumda Rusça veya Almancayı kullanmaları ve eserlerindeki *maskil* karakterleri Tevrat İbranicesi ile konuşturmaları olmuştur. Çünkü bu kişiler, Yiddiş, Yahudilerin zavallı durumunu yansıtan bir simge gibi görmüşlerdir (Rabin,1973: 62,63). Çar II. Aleksander'in 1881'de öldürülmesinden sonra yerine geçen oğlu III. Aleksander zamanında Rusya'da görülmeye başlayan pogromlar (kıyımlar) ve bunun ardından, Avrupa'da devam eden antisemitik olayların etkisiyle, Haskala düşüncesi, Yahudilerin yaşayabileceği bir Yahudi vatani

kurulmasını hedefleyen Siyonist düşünceye dönüşmüş, bu da, İbranice'nin canlandırılması çabalarına ivme kazandırmıştır. 19.yy sonlarında, Avrupa'dan İsrail Ülkesi'ne (*Erets İsrail*) toplu göçler başlamıştır. *Aliya* olarak anılan ve 1939'a kadar beş ana dalga halinde gerçekleşen bu göçlerle, *Erets İsrail*'deki Yahudi nüfusu giderek artmıştır. Özellikle 1903'te başlayan ikinci Aliya ile Rusya'dan gelen göçmenler, Sosyalist fikirleri ve İbraniceyi günlük dil olarak kullanma düşünceleri ile İsrail'in kurulma sürecine, idealist öncü göçmenler (*halutsim*) olarak katkıda bulunmuşlardır. İsrail'in karakteristik tarım kuruluşları olan *kibbutz* ve *moşavlar* ilk defa kuranlar da onlar olmuştur (Scheindlin,1998: 224). Yine, 19.yy.ın sonlarında, Avrupa'da kültürel ve siyasi konulara yer veren İbranice dergilerin yayınlandığını görmekteyiz. Bu dergiler içinde *Hayom*(St. Petersburg), *Haşahar* (Viyana), *Hamelits* (Odessa,St. Petersburg), *Haassif* (Varşova), *Hazefira* (Varşova, Berlin), *Haşiloah* (Krakov,Varşova) sayılabilir. Bazılarının yayın hayatı 20. yüzyıla da sarkmıştır (Shaked,1996:364,365). I.Dünya Savaşı ve Sovyet Devrimi, Avrupa'daki İbrani edebiyatına bir darbe indirmiştir. Devrimden sonra İbranice, Sovyetler Birliği'nde "karşı devrimci" dil olarak kabul edilmiş, İbranice yazarlar takibata uğramış, çalışma kamplarına gönderilmiştir. Bir çok İbranice yazarı, çareyi Rusya'dan ayrılmakta bulmuştur. Böylece, 1920'lerin başında İbrani edebiyatının merkezi, Odessa ve diğer Rus şehirlerinden Filistin'e kaymıştır (Alter,1975: 9). II. Dünya Savaşı öncesinden başlayıp, savaş süresinde Yahudi Soykırım'ıyla (*Şoah*) zirveye çıkan Nasyonal Sosyalist Antisemitizmin Avrupa'daki Yahudi varlığını çok büyük ölçüde ortadan kaldırması ve ardından İsrail Devleti'nin kurulmasıyla, artık İbranice edebiyatın yeri kesin olarak bu ülke olmuştur.

1858 yılının 7 Ocak günü, İbranice'nin yeniden doğuşunda en belirleyici rolü oynayacak kişi olan *Eliezer Ben-Yehuda*'nın, Litvanya'da Luzhky isimli bir köyde doğumuna şahit olur. Memleketindeki çoğu Yahudi genç gibi Eliezer Ben-Yehuda da, küçük yaşta Tevrat, Talmud öğrendikten sonra, dini öğrenim görmek üzere *yeşivaya* gönderilir. Polotzk'da *yeşivaya* devam ettiği süre içinde, seküler aydınlanma düşüncesine ilgi duymaya başlar ve asıl önemlisi, İbranice'nin yalnızca dini amaçlar için değil, ilgi duyup benimsediği bu çağdaş düşünceleri ifade etmek amacıyla da kullanılabilmesine inanır (Hoffman,2004:187). Ben Yehuda, diğer taraftan Avrupa'da bu dönemde kendini hissettiren milliyetçilik akımından etkilenir ve Yahudi halkının ümitlerinin bağlandığı Filistin topraklarını da içinde barındıran Osmanlı İmparatorluğu'nun bir dağılma sürecine girdiğini gözlemler. Viyana'da Peretz Smolenskin tarafından çıkarılan *Ha-Şahar* dergisinin 1879 yılı Nisan

sayısında, *Şeela Nikbeda* (Önemli Bir Soru) başlıklı bir makale yayınlar. Bu makalede, milliyetçilik üzerinde durmuş, Yahudilerin de bir millet olduklarını, kendi vatanlarında toplanmalarının gerekliliğini vurgulamış ve bu bağlamda İbranice'nin rolünü sorgulamıştır. Makalesindeki şu satırları, İbranice konusundaki düşüncelerini dile getirir:

“Biz İbraniler gerçekten de, hâlâ istediğimiz bir şeyi yazdığımız ve istediğimizde konuşabileceğimiz bir dile sahip olduğumuzdan dolayı şanslıyız. Çoğumuz İbraniceyi reddediyorsa, halkımızın çoğu İbranice okuyamıyorsa, suçlu kim? Bu felsefeden değilse de, bu dilden bizi kim mahrum bıraktı?” (Ben-Yehuda, 1981: 5).

Eliezer Ben - Yehuda (1858-1922)

Eliezer Ben-Yehuda, Orta Doğu'daki Yahudilere başta eğitim alanında olmak üzere destek sağlamak için Fransa'da kurulmuş bir örgüt olan *Alliance Israelite Universelle* 'in Filistin'de Yahudi halkının yerleşimi için sürdürdüğü çalışmalarına övgüsünü belirttikten sonra, makalesinin sonunda, geleceğe dair umutlarını da şöyle dile getirir:

“İsrail Ülkesi herkes için bir merkez olacaktır ve diasporada yaşayanlar, halklarının kendi ülkesinde oturduğunu, dillerinin ve edebiyatlarının orada olduğunu bileceklerdir. Dil de burada gelişecek, edebiyat çok sayıda yazarlar yetiştirecektir, çünkü orada edebiyat ilgi duyanların takdirini kazanacak ve diğer edebiyatlarda olduğu gibi, onların ellerinde bir sanata dönüşecektir” (Patterson,1981:14).

Böylece, Eliezer Ben-Yehuda'da, hem İbranice'nin canlandırılması, hem de Yahudi halkının İsrail Ülkesi'nde toplanmasını hedefleyen Siyonist ülkünün gelişmesi amacının birlikte var olduğunu görmekteyiz. Siyonizmin kurucusu kabul edilen Theodor Herzl ise, kurulacak yeni Yahudi devletinin dili olarak İbraniceyi belirtmez. Herzl, *Yahudi Devleti* adlı eserinde, bu konuda şunları söyler:

“Ortak bir dil isteğimizin güçlükler getireceği ortaya atılabilir. Bir başkasıyla İbranice konuşarak anlaşamayız. Aramızdan hangimizin İbranice ile, bir tren bileti alacak kadar yeterli tanışıklığı var? Böyle bir şey yapılamaz. Buna rağmen zorluktan kolaylıkla kaçılabilir. Herkes, evindeki düşüncelerinin dilini koruyabilir”(Herzl,2007: 92).

Ben-Yehuda, Paris'te Sorbon'da sürdürdüğü üniversite öğrenimini bırakarak, 1881'de, İbraniceyi canlandırma planlarıyla Filistin'e gelir. Daha henüz Fransa'dayken, karşılaştığı her Yahudiyle İbranice konuşmaya karar veren Ben-Yehuda, 1882'de Filistin'de dünyaya gelen oğlu İttamar 'a yalnızca İbranice öğretir. Böylece, İttamar Ben-Avi, modern tarihte İbraniceyi ana dili olarak öğrenen ilk çocuk olacaktır (Fellman,1997: 27,28). Bu sıralarda Filistin'deki Yahudiler de, başta Yiddiş, Ladino ve Arapça olmak üzere çeşitli başka diller konuşuyorlardı. Esasen Ben-Yehuda'nın kendisi de, dili konuşan diğerleri gibi klasik İbraniceyi okuyup anlıyor ve bunun bir versiyonunu ikinci dil olarak konuşabiliyordu. Tabii bu dil, uzunca bir süre konuşma dili olarak neredeyse hiç kullanılmadığından, günlük konuşma için gerekli unsurlar açısından eksikleri içeren bir dildi (Hoffman, 2004:189).

Eliezer Ben-Yehuda'nın üzerinde önemle durduğu bir nokta da, okullarda eğitimin İbranice ile yapılmasıdır. Filistin'de çıkan *Havazzelet* dergisinin 21 Kasım 1879 tarihli sayısındaki *Şeelat Ha Hinnukh* (Eğitim Sorunu) başlıklı makalesinde, Kudüs'teki Yahudilerin, çocuklarını yardımsever Avrupalı Yahudiler tarafından yaptırılan modern okullara göndermek istemediklerini, çünkü bu okullarda eğitimin Fransızca, Almanca veya İngilizce olduğunu, bunun da çocukları ailelerine yabancılaştırdığını belirterek, doğru olanın İbranice ile eğitim yapılması olduğunu, İbranice'nin ölü bir dil olmadığını, Smolenskin, Frumkin, Gordon, Brandstaedter, Yuda Leb Levin ve diğer yazarların, İbranice'nin, yaşayan ve tüm dünyadaki Yahudileri birleştiren bir dil olduğunu gösterdiklerini ifade eder. Eğitimin İbranice ile yapılması durumunda Yahudilerin, çocuklarını memnuniyetle bu modern okullara göndereceklerini vurgular (bkz. Mandel,1981:29). Eliezer Ben-Yehuda,

1882’de Kudüs’teki *Alliance Israelite Universelle* Okulu’ndan, İbranice öğretmenliği yapması için teklif alır. Kısa süre yaptığı bu öğretmenlik faaliyetinde, başarılı sonuçlar elde eder ve öğrencilerin birkaç ay içinde günlük konuşmaları öğrendiklerine şahit olur. Esasen, Filistin’de bu dönemde, Avrupa’daki Yahudi kuruluşlarının öncülüğünde kurulan okulların da, programlarında İbranice derslere yer vererek, İbranicenin yaygınlaşmasındaki büyük rolü belirtilmelidir. 1889’da, ilk defa tüm müfredatı İbranice olan bir okul, Rişon Letsiyon’da kurulur. Rusya’da 1889’da kurulan *Hovevei Siyon* (Siyon Tutkunları) örgütünün, İbranice eğitimin ve Filistin’deki İbrani eğitim kurumlarının teşvik edilmesinde önemli katkısı olmuştur (Cooper-Weill ,1997:33) .

Filistin’e birinci *Aliya* ile gelenlerin seçkin kesimini oluşturan *Bilu* grubu, daha Rusya’dayken Eliezer Ben-Yehuda’nın makalelerini okumuşlar ve yazdıkları mektuplarda, onun İbraniceyi canlandırma çabalarına desteklerini ifade etmişlerdi. Filistin’e geldiklerinde de, İbraniceyi konuşma ve eğitim dili olarak kullanma düşüncesini benimsediler. İlk yerleşim birimleri kurulduğunda da, eğitim dili olarak İbraniceyi kullanma çabaları görüldü ve 1890 yılına gelindiğinde, Galil bölgesindeki tüm yerleşim birimlerinde, öğretmenler İbraniceyi İbranice ile öğretiyorlardı. Şu da unutulmamalıdır ki, ilk İbranice öğretmenleri, bu alanda eğitilmiş kişiler değillerdi, İbranice ders kitapları yoktu ve kendilerinin de çok iyi bilmediği ve henüz pek çok kelime eksikliği bulunan bir dili öğretmek durumundaydılar (Rabin,1973: 71).

19.yy. sonları ve 20.yy. başlarında Filistin’de duvarlara asılan, “*Yahudi İbranice Konuş*” yazılı afişler de, anılan dönemin bir karakteristiği olarak belirtilmelidir (bkz. Jew Speak Hebrew, 2008).

Elizer Ben-Yehuda, 1884’de, Ha Tsvi (Geyik) başlığı altında, İbranice bir dergi çıkarmaya başlar. Bu dergi, İbranice oluşunun yanı sıra, Ben Yehuda’nın, bulduğu yeni İbranice kelimeleri tanıtmaya ve dil hususundaki görüşlerini topluma sunmaya için bir araç olmuştur. Bu dergide, 1886’da yazdığı bir yazısında şu satırlara yer verir: *İbrani Dili, sinagogdan kursa, kurstan okula, okuldan da eve girecek ve yaşayan bir dil olacaktır*”(Fellman, 1997: 29). Bugün İbranicede kullanılan , *şanon* (saat), *milon* (sözlük), *iton* (gazete), *ofna* (moda), *migvat* (havlu) gibi çeşitli kelimeleri bulan kişi de odur. Eliezer Ben-Yehuda, ayrıca, ilk İbranice sözlüğü yazmasıyla da tanınmaktadır. İlk olarak, 1903’te küçük bir sözlük yayınlamış, 1908’den itibaren de *Thesaurus Totius Hebrais* (Tüm İbrani Dilinin Hazinesi) adlı

büyük sözlüğünü yazmaya koyulmuştur. Bu sözlük için, dilin tüm dönemlerinden yüzlerce kitabı taramıştır (Rabin,1973:72). Günde onsekiz saate varan yorucu bir çalışmanın ürünü olan onyedinci ciltlik bu sözlük, ölümünden sonra, ikinci eşi Hemda ve oğlu tarafından tamamlanmıştır. 1890'da Eliezer Ben-Yehuda, *Vaad Ha Laşon*'u (İbrani Dili Komitesi) kurdu. Kendisinden başka, üyeleri David Yellin (1864-1941), Hayim Hirschenson (1857-1935) ve Abraham Moses Luncz (1854-1918) du. Bunlardan, Yellin ve Hirschenson, Filistin doğumluydu (Rabin,1973:76). İbrani Dili Komitesi, 1953'te İbrani Dili Akademisi'ne dönüştü. 1914'de, daha sonra *Tekniyon* adını alacak olan, Hayfa'daki *Technikum*'da (Yüksek Teknoloji Enstitüsü) eğitim dili olarak İbranice kullanılması kararlaştırıldı (Hoffman,2004: 191). Filistin'de "Ezra" olarak bilinen, "Hilfsverein der Deutschen Juden" adlı, Yahudilere yardım sunma amaçlı bir Alman Yahudi kuruluşu tarafından açılan bu enstitünün eğitim dilinin, İbranice henüz tabii bilimler için tam bir ifade kapasitesine sahip olmadığı gerekçesiyle, Almanca olması öngörülmüştü. Ancak bu karar, Filistin'de öğretmenlerin öğrencileriyle yaptıkları protestolar ve *Dünya Siyonist Örgütü*'nün de bu yönde harekete geçmesiyle, uygulanmadı ve sonra, eğitim dili İbranice oldu (Rabin,1973: 75). Dünya Siyonist Örgütü'nce 1916-1918 yılları arasında yapılan bir sayımda, Filistin'deki 85000 kişilik Yahudi nüfusunun % 40'ına karşılık gelen 34000 kişi, İbranice'nin esas dilleri olduğunu belirtmişlerdi. Daha genç yaşlardaki kişiler arasında ise, bu oran %75'e kadar çıkıyordu (Rabin,1973:74). 1922'de İngiliz Manda Yönetimi, İbraniceyi Filistin'in resmi dillerinden biri olarak kabul etti. Bundan sonra, İbranice konuşanların sayısı hızla arttı. Daha devletin kurulmasından önce İbranice, İsrail Ülkesi'nde kökleşmiş ve hayatın çeşitli alanlarında varlığını hissettirmiştir. 1918'de Kudüs İbrani Üniversitesi'nin temeli atılmış, 1919'da, daha sonra *Haaretz* adını alacak olan, ilk günlük gazete, *Hadaşot Haaretz* kurulmuştur (Rabin,1973:78). Kudüs İbrani Üniversitesi'nin de (1925) aralarında bulunduğu çeşitli kurumların açılmasıyla, İbranice'nin sözcük hazinesi gelişti. 1948'de İsrail Devleti'nin kurulmasıyla ülkenin esas resmi dili olmasından sonra İbranice daha canlı bir sürece girdi (Saenz-Badillos,1997: 272). Devletin kurulduğu yıl, İbranice konuşanların sayısı yarım milyona yaklaşmıştı. Bu sayı, elli yıl sonra yaklaşık altı milyonu bulacaktır (Hoffman,2004:193). Bu arada edebiyatın çeşitli türlerinde verilen İbranice eserlerle İsrail edebiyatı, zenginleşerek gelişimini sürdürdü. Diğer taraftan, 1947'de, Yahudiye Çölü'ndeki *Kumran* mağarasında, İbranice'nin en eski örneklerini içeren Ölü Deniz yazmalarının ilk kısmının bulunarak, 1948'den

itibaren bilim dünyasına tanıtılması, İbranice araştırmalarında yeni bir çığır açmıştır.

İsrail İbrancesinin oluşturulmasında, Tevrat İbrancesi temel kabul edilmiştir. Bu yapılırken, Tevrat İbrancesindeki çok eski ve pek kullanılmayan bazı sözcükler ve yapılar ayıklanmıştır. Temel fiil zamanları gibi bazı kısımlar, Talmud döneminden alınmış, ancak bunlar da, yer yer Tevrat İbrancesine uyarlanmıştır. Sözcük hazinesinde, yine Tevrat ve Talmud dönemi başta olmak üzere İbrancenin her döneminden sözcüklere, ayrıca Aramice, Arapça sözcüklere yer verilmiştir (Saenz-Badillos,1997:273). Ben-Yehuda'nın kurduğu Dil Komitesi, yeni kavramlara İbranice karşılıklar bulmaya çalışmıştır. Bunlardan bazıları tutmuş, bazıları tutmamıştır. Örneğin telefon için önerilen, “*sahrhok*” kelimesi yaşamamış ve telefon sözcüğü kullanılmaya devam etmiştir. Bunun dışında, gayri resmi yollardan da İbrancenin sözcük hazinesine kelimeler katılmıştır. Yabancı sözcükler açısından hem Rusça, hem de İngilizcenin etkisi daha ağırlıklı olmuştur. Rusça –nik eki, İbranice *kibbutz* kelimesine getirilerek, kibbutzda yaşayan anlamında *kibbutznik* kelimesi türetilmiştir (Hoffman,2004:201). Ayrıca, *universita* (niversite), *fakulta* (fakülte), *republika* (cumhuriyet), *opozitsiya* (muhalefet) gibi çeşitli yabancı kelimeler dile alınmıştır. Bazan aynı genel kavramı ifade etmek için hem İngilizce, hem de İbranice kökten karşılıklar kullanıldığı, ancak aralarında nüanslar olduğu görülmektedir. Örneğin, “*zel*” kavramını ifade etmek için, İbranice kökten türetilen “*msuyam*” ve İngilizce “*specific*”in İbraniceye uyarlanmış şekli olan “*spetsifi*” sözcüklerinin her ikisi de kullanılmaktadır. Ancak, *spetsifi* kelimesi “biraz daha özel” anlamı taşımaktadır (Hoffman,2004:206). İbrancenin yapısında mevcut olan ve köklerden isimler türetilmesini sağlayan kalıplar da (*mişkalot*), yeni sözcükler türetilmesini kolaylaştırmıştır. Örneğin, alet isimleri türetmekte kullanılan *Map'el* kalıbına, *h.ř.v.* (hesaplamak) kökü konularak *mahşev* (bilgisayar), *ts.l.m.* (suret,imge) kökü konularak *matslema* (fotoğraf makinesi) sözcükleri türetilmiştir.

İsrail İbrancesinin telaffuzuna gelince, 1923'te *Vaad Ha Laşon*'un belirlediği kurallarda büyük lde, Akdeniz evresi Yahudilerince kullanılan Sefardi lehçesi telaffuzu esas alınmıştır. Bunda, Sefardi telaffuzunun, dilin orijinal semitik karakterine daha yakın olduğu düşüncesi etkili olmuştur. Ancak günümüzde İsrail İbrancesinde, Sefardi ve Avrupa Yahudilerince kullanılan Aşkenazi lehçesi telaffuzlarının her ikisinin de yaklaşık oranlarda yaşadığı görülmekte, deyim yerindeyse iki lehçe arasında bir rekabet durumu göze çarpmakta, hatta Aşkenazi

lehçesi özelliklerinin biraz daha baskın olduğu söylenebilmektedir. (Saenz-Badillos,1997: 282). Bu arada, kökeni itibarıyla semitik bir dil olan modern İbranice'nin, ne ölçüde bu semitik özelliklerini koruduğu da sorgulanan bir nokta olmuştur. Bazı dilciler, birçok unsurunun Tevrat ve Mişna dönemi İbranicesi kaynaklı olmakla birlikte, modern İbranicede bir Hint-Avrupalılaştırma sürecinden bahsetmişlerdir. Bu dilciler, modern İbranice'nin anlamsal ilişkileri yönünden Hint-Avrupa ve kavram yaklaşımı yönünden batılı bir özellik arzettiğini ifade etmişlerdir. Ancak bu görüş, bilim çevrelerinde fazla kabul görmemiştir. İbranice'nin, yeniden doğuşu sürecinde ilk önce Slav dillerinden, daha sonra Almanca, İngilizce'den ve bunun yanı sıra Fransızca ve İspanyolca'dan etkilendiği bir gerçektir ve modern İbranice'nin bu dillerden sözdizimi ve sözcük hazinesi bakımından etkilenmesi, klasik İbraniceyle en büyük farklılığını oluşturmaktadır. Ancak, İbranice'nin maruz kaldığı bu etkilenmelerle birlikte çekim ve sözdiziminin temelini semitik kökenini koruduğu, kabul edilen bir görüştür (Saenz-Badillos,1997:227).

Dünyanın çeşitli yerlerinden İsrail'e gelen yeni göçmenler, dil öğrenim merkezlerinde (*Ulpan*) hızla modern İbraniceyi öğrendiler. İsrail'de İbranice'nin tek iletişim dili olması ve herhangi bir göçmen grubun dilinin böyle bir şansa sahip olmaması, İbranice'nin kökleşmesinde önemli bir etken olmuştur. Ayrıca, genç nüfusu bünyesinde barındıran ordunun da, gerektiği durumlarda yeni göçmenlere İbranice'nin öğretiminde rol oynayan bir kurum olduğu görülmektedir (Rabin,1973: 82). Dünyanın çeşitli ülkelerindeki Yahudilerin, sürekli olarak yerleşmek amacıyla gelmesi nedeniyle göç alan bir ülke konumunda bulunan İsrail'de, ülkeye yeni katılanların İbraniceyi öğrenme süreci bugün de devam etmektedir.

Kaynakça:

- Alter, Robert** (1975) . *Modern Hebrew Literature*, New Jersey, Behrman House, Inc.
- Ben Yehuda, Eliezer** (1981). A Weighty Question, (Tr. By David Patterson), *Eliezer Ben-Yehuda A Symposium in Oxford* (Edt by. Eisig Silberschlag),1-11.
- Cooper-Weill, Judith** (1997). Early Hebrew Schools in Eretz-Israel, *Ariel* 104, Jerusalem, Hamakor Printing House, 33-37.
- Fellman, Jack** (1997). Eliezer Ben-Yehuda: A Language Reborn, *Ariel* 104, Jerusalem, Hamakor Printing House, 26-32.

- Halkin, Simon** (1970). *Modern Hebrew Literature*, New York, Schocken.
- Herzl, Theodor** (2007). *Yahudi Devleti* (Çev.Sedat Demir), İstanbul, Ataç Yayınları.
- Hoffman, Joel, M** (2004). *In the Beginning A Short History of the Hebrew Language*, New York, London, New York University Press.
- Jew-Speak Hebrew!** (2008). Jewish Agency for Israel. Erişim: <http://www.jewishagency.org/JewishAgency/English/Aliyah/Publications/The+Aliyon/Jew+-+Speak+Hebrew.htm> [05.05.2008].
- Mandel, George** (1981). Sheelah Nihbadah and the Revival of Hebrew , *Eliezer Ben-Yehuda A Symposium in Oxford* (Edt by. Eisig Silberschlag), 24-37.
- Patterson, David** (1981). Revival of Literature and Revival of Language, *Eliezer Ben-Yehuda A Symposium in Oxford*, (Edt by. Eisig Silberschlag), 13-24.
- Rabin, Chaim** (1973). *A Short History of the Hebrew Language*, Jerusalem, Alpha Press.
- Saenz-Badillos, Angel** (1997). *A History of the Hebrew Language*, Cambridge, Cambridge University Press
- Scheindlin, Raymond P** (1998). *A Short History of the Jewish People*, New York, Oxford University Press.
- Shaked, Gershon** (1996). *Geschichte der modernen Hebraischen Literatur* Prosa von 1880 bis 1980 (Bearbeitet und Überstezt von Anne Birkenhauer), Frankfurt, Jüdischer Verlag.